

ყურადღების ცენტრში: ფენტანილები და სხვა ახალი ოპიოიდები

ბოლო განახლება: 2021 წ 20 ოქტომბერი

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
Project funded by the European Union

European Monitoring Centre
for Drugs and Drug Addiction

EMCDDA4GE

ილიას სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

რა არის ახალი ოპიოიდები?

ახალი ოპიოიდები არის სინთეზური ნარკოტიკული ტკივილგამაყუჩებლები (narcotic analgesics), რომლებიც ცოტა ხნის წინ გამოჩნდა ნარკობაზარზე. მათგან ბევრი ძლიერმოქმედი ნივთიერებაა, რომელმაც შეიძლება სიცოცხლისთვის სახიფათო მონამვლა გამოიწვიოს. ფენტანილები სინთეტიკური ოპიოიდების განსაკუთრებით ძლიერმოქმედი ჯგუფია. ზოგ შემთხვევაში ეს ნივთიერებები მედიცინასა და ვეტერინარიაში გამოიყენება – ანესთეზიისთვის და ტკივილის გამაყუჩებლად. თუმცა, ფენტანილები უკანონოდაც სინთეზირდება და შეიძლება გაიყიდოს, როგორც „სინთეტიკური ჰეროინი“, ან ჰეროინთან თუ სხვა აკრძალულ ნივთიერებებთან შერეული, ყალბი თუ ფალსიფიცირებული წამლების სახით.

ამ ნივთიერებების დამალვა და გადატანა გაიოლებულია, რადგან ძალიან მცირე რაოდენობით შეიძლება მრავალი ათასი პოტენციური ქუჩის დოზა (street dose) დამზადდეს. ამის გამო ის ხდება ერთი მხრივ ძალზე მიმზიდველი საქონელი ორგანიზებული დანაშაულისთვის, მეორე მხრივ კი – მძიმე გამოწვევა ნარკოტიკების კონტროლის უწყებებისთვის. დამატებით ახალი შეშფოთების საგანია დოზების ახლებური ფორმების გამოჩენა, როგორიცაა ცხვირის სპრეები და სპეციალური სითხეები ელექტრონული სიგარეტებით მოსანევადად, რაც ნიშნავს, რომ ზოგი ახალი ოპიოიდი შესაძლოა შედარებით ადვილი მოსახმარი იყოს და სოციალურად უფრო მისაღებად მიიჩნიონ, ვიდრე ცნობილი ოპიოიდები, როგორიცაა ჰეროინი, მიუხედავად იმისა, რომ უნებლიე ექსპოზიციის (inadvertent exposure) რისკი შეიძლება უფრო დიდი იყოს.

ბოლო წლებში მნიშვნელოვნად გაიზარდა ახალი სინთეტიკური ოპიოიდების რიცხვი, რომელთა შესახებაც ატყობინებენ ევროკავშირის ადრეული გაფრთხილების სისტემას. დამატებით, ჯანმრთელობაზე პოტენციური ნეგატიური გავლენის შესახებ ცოდნის მატებამ გაამჟავა შეზღუდვები ზოგ მწარმოებელ ქვეყანაში. ახალი ოპიოიდები, რომლებიც არ კონტროლდება გაეროს კონვენციებით, შეიძლება შედარებით თავისუფლად და დაუფარავად დაამზადონ და გაიყიდონ ქიმიურმა და ფარმაცევტულმა კომპანიებმა, რომლებიც ხშირად (მაგრამ არა მხოლოდ) ჩინეთში არის განლაგებული.

პითარება ევროკავშირში

მიუხედავად იმისა, რომ მთლიანობაში ეს ნივთიერებები შედარებით მწირ როლს თამაშობს ევროპის ნარკობაზარზე, მათი ხელმისაწვდომობა სულ უფრო მეტ შემოფოთებას იწვევს, რაც გამოიხატება გაძლიერებულ ძალისხმევაში, ისინი ინტერნაციონალურ კონტროლს ან სხვა მარეგულირებელ ზომებს დაუქვემდებარონ. შესაძლოა, ეს იყოს მიზეზი, რომ ევროპის ბაზარზე გამოვლენილი ახალი ფენტანილების რაოდენობის კლება ფიქსირდება და იზრდება სხვა ახალი ოპიოიდების (როგორიცაა ბენზიმიდაზოლის ოპიოიდები) გამოვლენა. მაგალითად, 2020 წელს პირველად გამოვლენილი ათი ახალი არაკონტროლირებული სინთეტიკური ოპიოიდიდან მხოლოდ ერთი იყო ფენტანილი.

ახალი ოპიოიდების ხელმისაწვდომობა განსაკუთრებით შემაშფოთებელია იმის გამო, რომ მძიმე რესპორატორული დათრგუნვის გამოწვევით მათთან ზედოზირების მაღალი რისკია დაკავშირებული. ფენტანილები და სხვა ახალი ოპიოიდები ძალიან ძლიერმოქმედი ნივთიერებებია, მათი დოზირება შესაძლოა ძნელი იყოს, მათი ზემოქმედება კი – მომხმარებლებისთვის უცნობი ან ნაკლებად გასაგები. მაგალითად, ოპიოიდების დიდი ხნის მომხმარებლები შესაძლოა ზედოზირების მომატებული რისკის წინაშე იყვნენ, თუ მათთვის უცნობია ამ ახალი ნივთიერებების ზეგავლენა და დოზირების წესები. ამის გარდა, როდესაც ახალი ოპიოიდები იყიდება, როგორც ჰეროინი, ან შერეულია სხვა ნივთიერებებთან, ან დამაბნძღურებლის სახით ხვდება მათში, ასევე იზრდება უნებლიე ზედოზირების რისკი. იმ მომხმარებლებისთვის, რომლებსაც არ აქვთ ტოლერანტობა ოპიოიდების მიმართ, სულ მცირე რაოდენობაც კი შეიძლება ფატალური აღმოჩნდეს. ევროპის რამდენიმე ქვეყანაში, განსაკუთრებით კი ესტონეთში, ფენტანილისა და ზოგჯერ სხვა სინთეტიკური ოპიოიდების ინექციის გზით მოხმარება დიდი ხნის ფეხმოკიდებული პრაქტიკაა და მას ზედოზირებით გარდაცვალების შემთხვევათა შედარებით მაღალი გავრცელება უკავშირდება. შემთხვევებზე დაფუძნებული მონაცემების მიხედვით (case-based data), რასაც ევროკავშირის ადრეული გაფრთხილების სისტემას აწვდიან, აღრიცხული იქნა სიკვდილის 250-ზე მეტი შემთხვევა, რომლებშიც ფენტანილი და სხვა ახალი ოპიოიდები ფიგურირებდა. თუმცა, ხელმისაწვდომი ინფორმაციის მიხედვით, ამ ნივთიერებებთან დაკავშირებული სასიკვდილო შემთხვევების სრული რეალური რიცხვი ძნელი დასადგენია. ზოგ ქვეყანაში თერაპიული დანიშნულებისთვის, მათ შორის, ტკივილის გასაყუჩებლად და ოპიოიდის აგონისტიტის სამკურნალოდ გამიზნულ ოპიოიდებთან დაკავშირებული ზედოზირებით სიკვდილს, როგორც ჩანს, ასევე მიაკუთვნებენ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული სიკვდილიანობის არატრივიალურ წილს. თუმცა, გავიმეორებთ, მონაცემთა ნაკლებობა არ იძლევა ამ პრობლემის მასშტაბების ზუსტი შეფასების შესაძლებლობას. მთლიანობაში, ოპიოიდებით გამოწვეულ სიკვდილზე ამჟამად არსებული მონაცემების შეფასება მიგვანიშნებს გადაუდებელ საჭიროებაზე, გაუმჯობესდეს სასამართლო-სამედიცინო და ტოქსიკოლოგიური შესაძლებლობები, განსაკუთრებით, ფენტანილების, სხვა ახალი ოპიოიდებისა და ჩვეულებრივ თერაპიული დანიშნულებით გამოყენებული ოპიოიდების სფეროში.

ახალი ოპიოიდები შესაძლოა საფრთხეს უქმნიდეს არა მხოლოდ მათ მომხმარებლებს (რომლებმაც ზოგჯერ შესაძლოა არც იცოდნენ, რას მოიხმარენ), არამედ სხვებსაც, მაგალითად, ფოსტის მოხელეებს, პოლიციელებსა და საბაჟო მომსახურეებს, მომხმარებელთა ოჯახის წევრებსა და მეგობრებს, ვინც შესაძლოა, უნებლიედ დაექვემდებაროს ექსპოზიციას.

ადრეული გაფრთხილების სისტემები, მათ შორის, EMCDDA-სთან არსებული ევროკავშირის ადრეული გაფრთხილების სისტემა, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ახალი ოპიოიდებით გამოწვეული ზიანის გამოვლენასა და მასთან გასამკლავებელი ზომების მიღებაში – იმით, რომ ხელს უწყობს საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მათგან მომდინარე საფრთხეებზე სწრაფ რეაგირებას (იხ. ადრეული გაფრთხილების სისტემა აფნ-ზე ([/publications/topic-overviews/eu-early-warning-system_en](https://publications.topic-overviews/eu-early-warning-system_en))). 2015 წლის ბოლოდან მოყოლებული, EMCDDA-მ ახალ ფენტანილებზე, რომ-

ლებმაც ევროპულ დონეზე სერიოზული შეშფოთება გააჩინა, რამდენიმე ერთობლივი გამოძიება ჩაატარა ევროპის პოლიციის სამსახურთან (ევროპოლთან) ერთად.

გავლენა მიმდინარე და სამომავლო საპასუხო ზომეზე

ჩარევები, რომლებიც მიმართულია ფენტანილებისა და ახალი ოპიოიდების, ან ზოგადად ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარების საკითხებზე, უნდა ეფუძნებოდეს ფეხმოკიდებულ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებათა ჯგუფების საწინააღმდეგოდ მიღებულ ზომებს, თუმცა შესაბამისად უნდა იყოს მორგებული და შეეფერებოდეს ახალი ნივთიერებების ხასიათსა და მოხმარების პატერნებს, განსხვავებულ მომხმარებელთა ჯგუფებსა და მოხმარების კონტექსტებს. მნიშვნელოვანია ახალი ნივთიერებების შესახებ შესაბამისი განათლების უზრუნველყოფა, მათ შორის, ზიანის შემცირების მხრივ. ეს განსაკუთრებით აქტუალურია იმ სამიზნე ჯგუფებისა და პიროვნებებისთვის, ვინც ან უკვე მოიხმარს ნარკოტიკებს, ან დგას ამის მომატებული რისკის წინაშე.

ახალი ოპიოიდებით გამოწვეულ მწვავე მონამვლასთან გამკლავების ზომები უნდა მისდევდეს ზოგადად ოპიოიდებით მონამვლის შესაბამის დირექტივებს, რაც, მათ შორის, გულისხმობს ნალოქსონის გამოყენებას რესპირატორული დათრგუნვის საწინააღმდეგოდ. თუმცა, ბოლოდროინდელ გამოცდილებაზე დაყრდნობით შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ზოგ შემთხვევაში შესაძლოა საჭირო იყოს ნალოქსონის უფრო დიდი და განმეორებული დოზები. ამიტომ ტრენინგები და სახელმძღვანელო მითითებები ოპიოიდით მონამვლის მეურნეობისა და ნალოქსონის პროგრამების თაობაზე დანვრილებით უნდა განიხილავდეს ახალი ოპიოიდებით მონამვლისას მისაღებ სათანადო საპასუხო ზომებს. ამაში უნდა შედიოდეს დირექტივები, ნალოქსონის რა მარაგებია საჭირო იმისათვის, რომ დააკმაყოფილოს საჭიროება ახალი ოპიოიდებით მონამვლის შემთხვევათა პოტენციური აფეთქებისას.

უნდა გაძლიერდეს ანალიზური და ტოქსიკოლოგიური ტესტირება და რისკის შეფასების შესაძლებლობები და მიღებული შედეგები დროულად და გამოსადეგი ფორმით გავრცელდეს როგორც რისკ-ჯგუფებში, ასევე შესაბამის პროფესიონალებს შორის. კერძოდ, უფრო მეტი ყურადღება უნდა მიექცეს იმ როლის განსაზღვრას, რომელსაც სინთეტიკური ოპიოიდები ასრულებს ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ მწვავე მონამვლისა და სიკვდილის შემთხვევებში. ნარკოტიკების მომხმარებლებსა და მათთვის დახმარების მიმწოდებლებს უნდა გავაგებინოთ, რომ არსებობს ძლიერმოქმედი სინთეტიკური ოპიოიდის ზემოქმედების ქვეშ მოხვედრის ალბათობა, და გავაფრთხილოთ, რომ შესაძლოა, სასწრაფო ჩარევა გახდეს აუცილებელი. საჭიროა, შემუშავდეს და შეფასდეს ზიანის შემცირების დამატებითი მიდგომები ამ მიმართულებით. იმ ადამიანებისთვის, ვისაც, შესაძლოა, ახალ ოპიოიდებთან სამსახურებრივი შეხება ჰქონდეთ, მაგალითად, კანონის აღსრულების ან ლაბორატორიის თანამშრომლებისთვის, ზომებმა, როგორიცაა რისკის შეფასების ჩატარება, შესაბამისი პროტოკოლებისა და პროცედურების შემუშავება და უსაფრთხოების აღჭურვილობისა და ტრენინგების ჩატარება, შესაძლოა ხელი შეუწყოს ზემოქმედების ქვეშ შესაძლო მოხვედრის პოტენციური რისკების შემცირებას.

მთავარი თემა

ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები (აფნ)

NPS

საკვანძო სიტყვები

#საპასუხოზომები

#ResponsesGuide

ადრეული გაფრთხილების სისტემა

early warning system

ფენტანილები

fentanils

აფნ

NPS

ოპიოიდები

opioids

ზედოზირება

overdose

სინთეზური ნივთიერებები

synthetic drugs

სამიზნე აუდიტორია

პოლიტიკის განმსაზღვრელი

policymaker

პრაქტიკოსი

practitioner

მკვლევარი

researcher

თემატური ბმულები:

Health and social responses to drug problems: a European guide 2021

საქართველოს ნარკოვითარების მონიტორინგის ეროვნული ცენტრის ვებ-გვერდი:

- https://justice.gov.ge/?m=articles&id=rD0yuVRUs6&fbclid=IwAR0A20PiZswS6mI0ZsHn-wG3c4qp21wM7-92oPYLmKbCs--goW8YZCDVTn5k_

ციტირების რეკომენდებული ფორმა: ევროპის ნარკოტიკებისა და წამალდამოკიდებულების მონიტორინგის ცენტრი (2022), ყურადღების ცენტრში: ფენტანილები და სხვა ახალი ოპიოიდები (მ. რაზმაძე, მ. ტაბატაძე (რედ.); ნ. ბარძიმიშვილი [მთარგმნ.]);

პირველადი ინგლისური გამოცემა: Spotlight on... Fentanils and other new opioids, by the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, © European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2021.

ქართული თარგმანის სამეცნიერო რედაქტორები:

მარიამ რაზმაძე, ფსიქოტრავმატოლოგიის მაგისტრი, ტომაშ ზაბრანსკის სახელობის ადიქტოლოგიის ინსტიტუტი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მზია ტაბატაძე, ექიმი, საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მაგისტრი, დამოკიდებულების კვლევითი ცენტრი ალტერნატივა ჯორჯია

ქართული თარგმანი შესრულებულია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ტომაშ ზაბრანსკის სახელობის ადიქტოლოგიის ინსტიტუტის დაკვეთით, EMCDDA4GE პროექტის ფარგლებში (პროექტის ნომერი და რეგისტრაციის თარიღი: №40 – 01.02.2022).

მთარგმნელი: **ნინო ბარძიმიშვილი**.

პუბლიკაცია შექმნილია ევროკავშირის მხარდაჭერით. მის შინაარსზე სრულად პასუხისმგებელია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ადიქტოლოგიის ინსტიტუტი, და შესაძლოა, რომ იგი არ გამოხატავდეს ევროკავშირის შეხედულებებს.

EMCDDA-ს შესახებ

ევროპის ნარკოტიკებისა და ნამალდამოკიდებულების მონიტორინგის ცენტრი (EMCDDA) არის ევროპაში ნარკოტიკებსა და ნარკოდამოკიდებულებაზე ინფორმაციის ორიენტირია. ის გაიხსნა ლისაბონში 1995 წელს და ევროკავშირის ერთ-ერთი დეცენტრალიზებული ორგანიზაციაა.

გაიგე მეტი: https://www.emcdda.europa.eu/about_en